

Пецух О. І.,
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри теорії та практики перекладу
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

КОНЦЕПТ «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ» В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ДЕБАТІВ У СПОЛУЧЕНОМУ КОРОЛІВСТВІ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню специфіки розгортання концепту МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ під час проведення парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії. Детально розглянуто специфічні мовні та стилістичні засоби, якими оперують учасники дебатів із метою успішності обговорення проблем міжнародної політики під час засідань Палати громад британського парламенту у період пост-тетчеризму.

Ключові слова: парламентські дебати, міжнародні відносини, пропозиційна структура, модус, донорський домен, реципієнтний домен.

Постановка проблеми. Міжнародні відносини – це купність економічних, політичних, ідеологічних, правових, дипломатичних, торгівельних, культурних взаємовідносин між державами і системами держав, між основними класами, основними соціальними, економічними, політичними силами, організаціями та громадськими рухами, які діють на світовій арені, тобто між народами у найширшому розумінні цього поняття [1; 4]. Міжнародні відносини є однією з провідних тем парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії, яка є цікавою як для представників влади, так і для пересічних британців. Дослідження структури та мовної репрезентації концепту МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ сприяють кращому розумінню взаємозв'язку між політичною реальністю та мовними явищами і процесами, які корелюють із політичною картиною світу певного етносу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження механізмів та процесів концептуалізації дійсності були і залишаються актуальними для лінгвістичних студій. Одним із найбільш складних і невирішених проблем є визначення концепту, що розглядається науковцями як когнітивна структура свідомості, основна форма категоризації знань і головним засобом концептуалізації дійсності (Н.Д. Арутюнова, А.П. Бабушкин, О.П. Воробйова, О.С. Кубрякова, Дж. Лакофф, М. Минский, Р.І. Павилёніс, Ю.С. Степанов, З.Д. Попова, О.О. Селіванова, Є. Сепір, Й.А. Стернин, Б. Уорф, Ч. Філмор та ін.). Проте, незважаючи на значну кількість робіт, комплексний аналіз мовної реалізації концепту МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ в політичному дискурсі парламентських дебатів у Сполученому Королівстві ще не був предметом дослідження, що й зумовлює новизну здійсненого нами дослідження, актуальність якого визначена різноаспектністю дослідження концептуального моделювання дискурсу.

Метою статті є дослідження мовного втілення концепту МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ в політичному дискурсі парла-

ментських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії.

Виклад основного матеріалу. О.О. Селіванова кваліфікує концепт як інформаційну когнітивну структуру свідомості, певним чином організовану та вбудовану до колективної чи індивідуальної концептосфери [5, с. 297]. Для позначення концепту залучаються різносубстратні одиниці оперативної свідомості, якими є уявлення, образи, поняття. Вони можуть об'єднуватися в єдину концептуальну систему, або концептуальну модель світу [2, с. 143].

Більшість дослідників наголошують на польовій моделі концепту, яка містить ядро та периферію. Ядром концепту може бути значення ключової лексики, поняття, що містить порівняно істиннісну, несуперечливу інформацію, конструйовану пропозиційними структурами, а периферією – асоціативно-термінальний компонент, що уособлює асоціативні зв'язки з іншими концептами, поглиблена інформація, конотативні елементи тощо. Компоненти периферії корелюють із пропозиційним ядром і формують вербально-когнітивну структуру концепту [5, с. 297].

На думку Ю.С. Степанова, до семантичного складу концепту входить уся прагматична інформація мовного знаку, пов'язана із його експресивною та ілюктивною функціями, що узгоджується з інтенсивністю та глибиною духовних цінностей, на які він посилається [6; 3]. Компонентом семантики мовного концепту є когнітивна пам'ять слова – смислові характеристики мовного знаку, пов'язані із системою духовних цінностей та картиною світу носіїв мови [7].

Багатоаспектна проблема міжнародних відносин та глобального лідерства є однією із головних під час обговорень у залі британського парламенту та формує політичну картину світу британців. Особливо актуальною ця проблема стає у світлі виходу Сполученого Королівства зі складу ЄС, що загрожує втраті позиції лідера у світовій політиці. Взагалі, в стратегії британської національної безпеки, датованій 2010 р., формується положення про лідерство країни у врегулюванні й вирішенні світових проблем. Так, у цій стратегії стверджується про те, що Сполучене Королівство є глобальним лідером у науці й технологіях, медицині, креативній індустрії, ЗМІ та спорті, а також є батьківщиною кількох кращих університетів у світі. У документі дається вказівка на те, що країна є світовим лідером у боротьбі із бідністю та однією з небагатьох впливових держав, які виконують зобов'язання з надання допомоги у розвитку бідних країн. У стратегії також підкреслюється про унікальність позиції країни як ключового члена багатьох міжнародних організацій (*the UN, NATO, G-8, G-20, the Commonwealth of Nations*) [8]. Парламентські дебати є своєрідним відображенням прийнятої

стратегії, оскільки обговорення фокусуються навколо вирішення важливих міжнародних проблем, пов'язаних із розвитком науки, медицини, гарантуванням міжнародної безпеки та захисту прав людини, особливо невильованих у країнах третього світу. При цьому одним із ключових напрямів є подальше підтримання відносин із Співдружністю Націй після виходу з ЄС.

У деяких ЗМІ пропонується думка про намагання відновити могутню у XIX ст. Британську імперію, що вперше було виголошено іронічно у промові індійського дипломата у зв'язку з підвищеним інтересом Сполученого Королівства до розвитку торгівлі з країнами Співдружності. Думка про побудову такої імперії знаходить розвиток під час парламентських дебатів у Палаті громад, де учасники дебатів використовують лексему *Empire 2.0* на позначення можливого процесу створення другої Британської імперії. Використання квантитативного позначення 2.0 мотивовано асоціацією процесу формування такої імперії з першим індійським 3D фільмом, який виходить у прокат у 2018 р. Цей фільм одночасно є продовженням фантастичного фільму 2010 р. та є унікальним індійським, повністю створеним завдяки комп'ютерній графіці фільмом. Тобто така асоціація Британської імперії з фільмом покликана пов'язати її із існуючою імперією, продовженням якої новосформована імперія може стати, проте вона буде абсолютно новою та її створення є майже нереальним, фантастичним.

Так, у фрагменті дебатів із питань міжнародної політики комунікант наголошує на важливості проведення саміту Співдружності Націй та обговорення під час нього важливих питань міжнародного права. На думку доповідача, такі спірні питання можуть бути знаком того, що сонце заїде над «Другою Емпірією» перед тим, як хоч раз зійде над нею. У цій репліці проведена аналогія між колишньою Британською імперією, «сонце над якою ніколи не заходить» (*the empire on which the sun never sets*), що є гіперболізованим виразом для інтенсивності ознаки щодо меж імперії, та можливою майбутньою імперією, над якою сонце ще не встигло зійти, що є імпліцитним натяком на той факт, що така імперія ще не є сформованою, а в ній вже виникають деякі проблеми.

Patrick Grady (Glasgow North) (SNP): *Perhaps the summit will therefore also discuss how that is another sign of the sun setting on "Empire 2.0" before it has even risen* (HC Deb 21 Nov 2017: Column 253).

Ключові сполуки та вирази, які втілюють концепт МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, належать до 1) головних суб'єктів / учасників міжнародних переговорів: *the Foreign Secretary, the Foreign Office, The Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs, The Minister for Europe and the Americas, the International Court of Justice, Commonwealth Heads of Government meeting, United Nations Human Rights Council*; 2) міжнародні нормативні документи та законодавчі акти: *the "Children in Military Custody", the Rome Statute of the International Criminal Court*; 3) процес та етапи проведення міжнародної політики і переговорів: *trade is conducted with the EU currently, the event has taken place abroad, to monitor that case very closely, a solidified trade deal between the 52 Commonwealth countries*; 4) питання міжнародного значення та проблеми інших країн, які знаходяться у фокусі уваги комунікантів дебатів, у більшості негативно конотованих: *to escape this regime, this dictatorship, cyber-attacks on this country, meddling in elections, a war crime, the humanitarian crisis, the aspirations of the Kurdish people for independence, human rights abuse, violence and human rights violations in Kashmir,*

tensions in the region remain high, and there seems to have been little or no progress towards peace and security.

У дебатах проголошується кінцева мета британської міжнародної політики, що ґрунтується на ключових засадах міжнародної політики, що утілюють цей концепт, пропозиційним ядром якого є поняття *freedom, democracy, peace, safety, equality*, які треба просувати, встановлювати та гарантувати у світі (*to promote, guarantee, establish*).

Аксіологічний план вираження концепту МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ реалізується завдяки позитивно конотованому представленню партнерів Сполученого Королівства з міжнародних відносин як друзів, з яким формуються «найближчі» можливі відносини (*our Commonwealth friends and partner; our Commonwealth friends, to have the closest possible relationship with members of Euratom*), що виражає намагання британців встановити тісні контакти з іншими країнами. Така оцінка є підвищено емотивною, оскільки виходить із почуттів і втілюється у вищому ступені порівняння прикметників. Роль Сполученого Королівства у вирішенні міжнародних питань оцінюється як «глобальна» та «провідна», що є раціональною нормативною позитивно конотованою оцінкою всеохоплюючої діяльності країни на міжнародній арені (*global Britain's role in the Commonwealth and the Association of Southeast Asian Nations; take an international lead in addressing this crisis, global Britain*). Зацікавлення та намагання країни розглянути та розв'язати наявні міжнародні проблеми представляється під час дебатів як «сильне», «серйозне», «тривале», «надзвичайно ретельне» (*the UK continues to have strong concerns, measures to mitigate climate change, take this issue very seriously, take any allegation of torture seriously, to monitor the situation extremely carefully, the long-standing concerns a long-standing objective of UK foreign policy*) є дієвим та результативним (*stand up and reach fairness, improvement in the security situation in the region, the UK, working with the US, is getting off pressure internationally*). Усі ці епітети уособлюють собою три типи раціональної оцінки: утилітарну, що передає корисність, нормативну як якісну та телеологічну, тобто ефективну, та репрезентують лише позитивне відношення мовців до аспектів британської міжнародної політики.

Під час дебатів із питань міжнародної політики комуніканти постійно наголошують на підвищеній увазі британського уряду до вирішення наявних проблем. Так, учасники дебатів послуговуються експресивним мовним знаком «знайти відлуння» (*to echo*) та метонімією у усьому Сполученому Королівстві, демонструючи небайдужість урядовців до проблем міжнародного значення, приміром, у ліквідації конфлікту між Ізраїлем та Палестиною:

Alistair Burt: *The hon. Gentleman's words and concerns are echoed by the United Kingdom. As has repeatedly been made clear, we believe that concerns about demolitions, threatened demolitions and movements make a peace settlement more difficult, and we are repeatedly in contact with Israel about that.*

Концепт МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА передбачає позитивний чи негативний модус оцінки політичних подій та явищ в інших країнах. Оцінні параметри при мовному розгортанні цього концепту у британських парламентських дебатах зазвичай виконують координаційну, стимулюючу й регулятивну функції, спрямовані на гармонізацію внутрішньополітичних й міжнародних відносин.

Так, у дебатах із вирішення проблем миру й стабільності в африканському регіоні мовець висловлює ціннісну орієнта-

цію щодо інтеріоризованої дійсності. Так, Сомаліленд отримує позитивну номінацію як винятковий маяк миру та стабільності у регіоні. Тобто ця самопроголошена країна оцінюється як єдине світло, маячок, що демонструє іншим країнам реальність встановлення мирної стабільної політичної ситуації. При цьому комунікант також схвально оцінює й кроки, зроблені кандидатами в президенти на шляху до ліквідації наявних жаклих явищ у суспільстві, інтенсифікуючи своє позитивне ставлення експресивним прикметником *extraordinary*:

The Minister for Africa (Rory Stewart): *Somaliland is in fact a rare beacon of peace and stability in the region, and we congratulate it – in the end – on the conduct of the elections. We also congratulate the extraordinary steps taken by the election candidates to commit to ending female genital mutilation and to putting in place the legislative framework to achieve that* (HC Deb 21 November 2017: Column 852).

Негативний модус оцінки також набуває поширеного представлення під час розгортання концепту МІЖНАРОДНА ПОЛІТИКА у британських парламентських дебатах. Відповідно, відсутність демократичних засад у політиці країн Південної Америки отримує різко негативну конотацію: встановлення демократії є лише фантазією, тобто абсолютно нереальним.

Andrew Bowie (West Aberdeenshire and Kincardine) (Con): *Any claim now that Venezuela constitutes anything like democracy is fantasy* (HC Deb 12 September 2017: Column 452).

Мовна репрезентація концепту МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ заснована на використанні влучних метафоричних позначень. Так, поширеними донорськими доменами, які постачають мовні знаки для формування метафоричних репрезентацій, у цьому концепті є ШЛЯХ, ВІЙНА, ТЕАТР та ЛІТЕРАТУРА.

Зокрема, у процесі репрезентації міжнародних політичних процесів застосовано метафоричні знаки донорського домену ШЛЯХУ / ДОРОГИ. У донорському домені іменник *a path* корелює з локативом місця проведення дії та має значення *“a route or track between one place and another, or the direction in which something is moving”* [9]. При запозиченні до реципієнтного домену ПОЛІТИКА ця лексична одиниця відповідає медіативу реалізації зовнішньополітичної діяльності та отримує переносне значення *“a set of actions, especially ones that lead to a goal or result”* [9]. Так, у міжнародних відносинах комунікант пропонує Сполученому Королівству йти шляхом прогресу та продовжувати надавати допомогу майбутнім членам Європейського Союзу:

Margot James: *However, I would say that it is early days and we can only go down the path of progress. The UK continues to support Serbia on its reform path, including through funding projects in Serbia* (HC Deb 04 July 2017 Column 1043).

Різноманітність аспектів міжнародної політики виявляється в розширенні спектру семантичних позначень у реципієнтному домені ПОЛІТИКА. Так, під час дебатів з питань захисту прав людини проведено аналогію між бастіоном та Європейською конвенцією про права людини, яка є головним оплотом захисту прав людини як у самій країні, так і в усій Європі. Лексема *bulwark*, що у донорському домені асоціюється із захистом, міццю *“a defensive wall”* [10], під час запозичення до реципієнтного домену має модифіковане переносне значення *“thing acting as a defence”* та корелює з елементом як активним носієм дії у пропозиційній структурі цього домену. Значення аналізованої мовної одиниці посилюється завдяки мовному знаку *key* у метафоричному значенні *“a thing that provides a means of achieving or understanding something”* [10]:

Alex Chalk (Cheltenham) (Con): *Does the hon. Gentleman agree that a key bulwark of human rights in this country, and indeed across Europe, is the European convention on human rights, which is not affected by this Bill at all? That has to remain the key and most important element* (HC Deb 04 July 2017: Column 1057).

Під час дебатів із питань міжнародних питань комуніканти підкреслюють значення дипломатії в Раді Безпеки ООН, але при цьому її роль не полягає у «підриванні» міжнародних домовленостей. Дієслово *to undermine*, яке у військово-морській справі функціонує для позначення одного із засобів знищення ворогів (*to wear away the bottom or base of something* [10]), отримує в політичній сфері метафоричне значення *“to prevent doing something or making the authority or position less secure, often by indirect methods”* і відповідає терму предиката способу дії в пропозиційній структурі реципієнтного домену ПОЛІТИКА. У цьому фрагменті також представлена ще одна метафорична репрезентація, яка є однією з традиційних метафор для політичного дискурсу, а саме політика як театр. Так, дипломатію прирівнюють до акторів, які мають свою визначену роль у своєрідному міжнародному політичному театрі. Іменник *a role* відповідає терму об'єкта у структурах пропозиції донорського домену ТЕАТР та реципієнтного домену ПОЛІТИКА:

Diplomacy has a role—that is right. However, it does not have a role in undermining the simple, straightforward demands of the Security Council. Getting those resolutions is fine (HC Deb 28 November 1990: Column 785).

Обговорення проблеми прийняття нових членів до складу ЄС залучає нові метафоричні позначення. Зокрема, етапи в міжнародних переговорах між ЄС та Сербією як кандидатом на майбутнє членство в ЄС прирівнюються до книжкової глави. Донорський домен ЛІТЕРАТУРА постачає мовний знак *chapter*, який має значення *“a main division of a book, typically with a number or title”* [10], до реципієнтного домену ПОЛІТИКА у новому метафоричному значенні *“a step in the process”*. Цей мовний знак вказує на тривалість та поетапність встановлення міжнародних перемовин та договорів, які зазвичай складаються з багатьох кількарічних домовленостей. Лексема *chapter* у межах реципієнтного домену є корелятом об'єкта у його пропозиційній структурі.

Margot James: *Serbia was granted EU candidate status in 2012 and accession negotiations were launched in January 2014, with the first four negotiating chapters opened during 2016. The UK continues to support Serbia on its reform path* (HC Deb 04 July 2017: Column 1048).

Висновки. Базовий концепт МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ у політичному дискурсі парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії досліджується за допомогою пропозиційного та метафоричного моделювання, наскрізним при цьому є модус, що втілює суб'єктивну оцінку. Пропозиційним ядром цього концепту є лексеми, які втілюють головних суб'єктів міжнародних відносин, нормативні документи, основні етапи проведення переговорів та міжнародні проблеми. Донорськими доменами, які постачають мовні знаки для формування метафоричних репрезентацій, у цьому концепті є ШЛЯХ, ВІЙНА, ТЕАТР та ЛІТЕРАТУРА. Перспективою подальших досліджень є детальний розгляд інших базових концептів під час проведення парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії.

Література:

1. К истории и методологии понятия международных отношений [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://uchebnik-online.com/131/10.html>.
2. Кубрякова Е.С. Роль словообразования в формировании языковой картины мира / Е.С. Кубрякова // Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. – М.: Наука, 1988. – С. 141–172.
3. Перельгина Е.М. Катаргическая функция текста.: автореф. дис. ... канд. филол. наук: спец. 10.02.19 «Теория языка» / Е.М. Перельгина. – Тверь, 1998.
4. Политология / Под ред. С.В. Решетникова. – Минск: Тетра-Системс, 2000. – 448 с.
5. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2010. – 844 с.
6. Степанов Ю.С. Концепты. Тонкая пленка цивилизации / Ю.С. Степанов. – М.: Языки русской культуры, 2007. – 248 с.
7. Яковлева Е. С. О понятии «культурная память» в применении к семантике слова / Е.С. Яковлева // Вопросы языкознания. – 1998. – № 3. – С. 43–73.
8. A Strong Britain in an Age of Uncertainty: The National Security Strategy [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.direct.gov.uk/prod_consum_dg/groups/dg_digitalassets/@dg/@en/documents/digitalasset/dg_191639.pdf
9. Cambridge Dictionary [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english>.
10. Oxford Dictionaries [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://oxforddictionaries.com>.

Пьецух О. И. Концепт МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ в политическом дискурсе парламентских дебатов в Соединенном Королевстве

Аннотация. В статье рассмотрены особенности воплощения концепта МЕЖДУНАРОДНЫЕ ОТНОШЕНИЯ при проведении парламентских дебатов в Соединенном Королевстве Великобритании и Северной Ирландии. Детально рассмотрены специфические языковые и стилистические средства, которыми оперируют участники дебатов для успешного обсуждения международной политики во время заседаний Палаты общин британского парламента в период пост-тетчеризма.

Ключевые слова: парламентские дебаты, международные отношения, пропозициональная структура, модус, донорский домен, реципиентный домен.

Pjetsukh O. Concept INTERNATIONAL RELATIONS in the political discourse of the UK parliamentary debates

Summary. This article concentrates on the peculiarities of the concept INTERNATIONAL RELATIONS in the UK parliamentary debates. It provides a detailed analysis of the specific language and stylistic means used by the debates' participants to successfully discuss international policy during the meetings of the UK House of Commons in the post-Thatcher period.

Key words: parliamentary debates, international relations, propositional structure, modus, source domain, target domain.